

Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

Algemeen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de weerstandscapaciteit en de aanwezige risico's. Het weerstandsvermogen geeft aan in welke mate de organisatie in staat is om financiële tegenvallers op te kunnen vangen. Het weerstandsvermogen is voldoende indien het saldo van de weerstandscapaciteit minus de aanwezige risico's positief is.

De weerstandscapaciteit betreft de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken.

Een risico kan worden gedefinieerd als de kans waarmee een gebeurtenis zich kan voordoen en welke impact deze gebeurtenis heeft. Voor de bepaling van het weerstandsvermogen zijn alleen die risico's van belang waarvoor geen maatregelen zijn getroffen. Een voorbeeld van een beheersmaatregel is het afsluiten van een verzekering.

Definities

<i>Weerstandsvermogen:</i>	Het vermogen van de gemeente om niet voorziene financiële tegenvallers op te kunnen vangen om teneinde haar taken voort te kunnen zetten.
<i>Weerstandscapaciteit:</i>	Middelen waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet voorziene tegenvallers te dekken.
<i>Onbenutte belastingcapaciteit:</i>	Het bedrag waarmee de belastingen nog maximaal kunnen toenemen volgens de normen van een artikel 12 aanvraag. In het geval van een onvoorziene tegenvaller zouden de belastingen nog met dit bedrag verhoogd kunnen worden.
<i>Stille reserves:</i>	Het verschil tussen de reële waarde van de activa en de boekwaarde.
<i>Onvoorzien:</i>	het restant van het in de begroting opgenomen bedrag voor onvoorziene uitgaven.

Het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's

Het beleid betreffende het weerstandsvermogen kan als volgt worden weergegeven:

- de hoogte van het benodigde weerstandsvermogen wordt jaarlijks door de raad vastgesteld bij de jaarstukken;
- de (incidentele) weerstandscapaciteit wordt in eerste instantie voor zowel incidentele als structurele tegenvallers gebruikt;
- structurele tegenvallers, zonder dat daar meevallers tegenover staan, worden afgedekt in de eerstvolgende meerjarenbegroting;

- risico's worden jaarlijks beoordeeld en waar nodig aangepast. De inventarisatie wordt verwerkt in de jaarstukken.

De inventarisatie van de weerstandscapaciteit

Begripsbepaling

Weerstandscapaciteit is de mate waarin de gemeente Veendam over middelen beschikt of kan beschikken om niet voorziene tegenvallers op te vangen. Onderscheid wordt gemaakt in de incidentele en de structurele weerstandscapaciteit. Onder incidentele weerstandscapaciteit wordt verstaan de capaciteit die de gemeente heeft om eenmalige tegenvallers op te vangen. Onder structurele weerstandscapaciteit verstaan we middelen die permanent inzetbaar zijn om tegenvallers op te vangen. In een overzicht ziet dit er als volgt uit:

Tabel 1 Weerstandscapaciteit

Bestanddeel	Incidentele weerstandscapaciteit	Structurele weerstandscapaciteit
Post onvoorzien	X	
Algemene Risico Reserve	X	
Algemene Reserve	X	
Bestemmingsreserves (gedeeltelijk)	X	
Stille reserves (saldo gesteld op nihil)	X	
Onbenutte belastingcapaciteit		X
Begrotingsruimte (bezuinigingen/onvoorzien)		X

De weerstandscapaciteit van de gemeente Veendam kan theoretisch worden berekend uit de post onvoorzien, de reserves, een gedeelte van de bestemmingsreserves (reserve verliezen grondexploitaties), de onbenutte belastingcapaciteit en de stille reserves. De geraamde weerstandscapaciteit per 1-1-2018 kan worden berekend en als volgt gespecificeerd worden:

Algemene reserves	8,70 miljoen
Stille reserves	p.m. miljoen
Onvoorzien	0,04 miljoen
Totaal	8,74 miljoen

De inventarisatie van de risico's

Algemeen

In deze paragraaf worden een aantal uitgangspunten genoemd voor het berekenen van de gewenste hoogte van de weerstandscapaciteit. Het proces begint met het in beeld brengen van de risico's. Vervolgens wordt de omvang van het risico bepaald met behulp van de onderstaande risicoscore tabel. Er wordt een inschatting gemaakt van de waarschijnlijkheid dat het risico zich daadwerkelijk zal voordoen.

Tabel 2 Risicoscore

Waarschijnlijkheid	Risicoscore op waarschijnlijkheid	Uitgedrukt in een percentage
Klein	1	1 tot 5
Beperkt	2	5 tot 25
Reëel	3	25 tot 50
Groot	4	50 tot 75
Zeer groot	5	75 tot 95

Proces

Het bepalen van de risico's is een regulier proces dat is geborgd in de organisatie. Dit betekent dat minstens ieder jaar de risico-inventarisatie opnieuw wordt uitgevoerd. De inventarisatie vindt plaats op basis van een lijst met risico's (kwalitatief) en de bedragen en de inschatting van de kans dat een risico zich daadwerkelijk voordoet (kwantitatief). Op deze wijze kan beoordeeld worden of bestaande risico's nog actueel zijn en de inschatting van kansen en bedragen nog een goede weerspiegeling is.

Daarnaast kunnen risico's vervallen (omdat het risico inmiddels is ondergebracht bij een verzekeraar, of door het afstoten van taken / werkzaamheden) en dan worden deze uit de lijst verwijderd.

Tenslotte kunnen zich in het afgelopen jaar nieuwe risico's hebben voorgedaan die impact hebben op het weerstandsvermogen. In deze paragraaf wordt deze actualisatie gepresenteerd.

Gesignaleerde risico's

De organisatie heeft medio 2017 een inventarisatie gemaakt van de mogelijke risico's die de gemeente Veendam loopt aangaande haar processen, producten en diensten. Deze inventarisatie heeft geleid tot de onderstaande lijst met gesignaleerde risico's:

Omschrijving risico Veendam	Oorzaak	Gevolg	Kans	Percentage	Minimaal Financieel effect	Maximaal Financieel effect	Kans * Bedrag - Incidenteel
GewaARBorgde geldleningen. Het betreft hier voornamelijk een tertiaire achtervang. De risico's achten wij vrij gering.	Ontwikkelingen kapitaalmarkt	Financiële tegenvallers	1	5	€ 1.000.000	€ 5.000.000	€ 150.000
Aansprakelijkheidsstellingen	Toename claimcultuur	Schadeclaims, waarvan onduidelijk is in hoeverre de verzekering deze zal afdekken	1	5	€ 0	€ 500.000	€ 12.500
Benodigd weerstandsvermogen t.b.v de Kompanjie	Basis begroting 2018 van De Kompanjie						€ 118.332
Leerlingenvervoer	Of het geraamde budget voldoende zal zijn, hangt af van het aantal te verstrekken voorzieningen in 2018 en de prijsverhoging per 1-1-2018. De wettelijke taak "Leerlingenvervoer" is en blijft een open einde hebben.	Behoort tot wettelijk taak gemeente.	3	50	€ 20.000	€ 50.000	€ 17.500
Kerkstraat West. De moeilijke markt heeft invloed op het ontwikkeltempo.	De moeilijke markt voor winkels/woningen leveren voortschrijdend inzicht in de planvorming van de verantwoordelijk projectontwikkelaar. De afspraken uit de samenwerkingsovereenkomst worden geconcretiseerd.	Extra rentekosten op de project investeringen en extra handelingskosten voor project begeleiding	3	50	€ 0	€ 1.600.000	€ 400.000
Garantstelling sectorplan Ruim Baan Oost Groningen	Het mogelijk dat de samenwerkende gemeenten in Oost Groningen een beroep kunnen doen op gelden uit de derde tranche om daarmee de overgang van personeel naar een nieuwe uitvoeringsorganisatie SW in de regio te bekostigen	Mogelijk aanspraak op de garantstelling	1	5	€ 0	€ 137.000	€ 3.425
Gronden "knik" N33. De gemeente heeft de provincie, toegezegd een bijdrage te leveren ad. € 3,9 mln. ten behoeve van de verkeersveiligheid van het aan te passen knooppunt N33	Huidige situatie vastgoedmarkt en provinciaal ruimtelijk beleid	Onzeker of de investering volledig kan worden terugverdiend	1	5	€ 0	€ 600.000	€ 15.000

Omschrijving risico Veendam	Oorzaak	Gevolg	Kans	Percentage	Minimaal Financieel effect	Maximaal Financieel effect	Kans * Bedrag - Incidenteel
Economische recessie i.r.t. eigendommen. Eén van de neveneffecten van de recessie is de waardedaling van het onroerend goed.	Gewijzigde omstandigheden vastgoedmarkt	Mogelijk afboekingen op eventuele (te) hoge boekwaarden	1	5	€ 1.000.000	€ 8.800.000	€ 245.000
Benodigd weerstandsvermogen t.b.v het grondbedrijf	veranderde markt bedrijven terreinen en woongebieden		3	50	€ 5.000.000	€ 20.000.000	€ 6.250.000
Niet voldoen aan voorwaarden beveiliging Suwinet		Afsluiten Suwinet en boete opgelegd door CBP	1	5	€ 0	€ 850.000	€ 21.250
Onzekerheid over rijksvergoeding Participatiewet inkomensdeel (BUIG) voor 2018 en volgende jaren	Invoering nieuw verdeelmodel inkomensdeel Participatiewet (BUIG)	Kans van grotere tekorten indien herverdeling negatief uitpakt (enigszins kan dit gecompenseerd worden door nieuwe vangnetregeling met lagere drempel van 5%)	2	25	€ 500.000	€ 1.000.000	€ 187.500
Onvoldoende budget om benodigde aanbod voor ondersteuning te realiseren (met name op PGB jeugd)	Verlaging bedragen integratieuitkering Sociaal Domein en onvoldoende inzicht in de vraag naar zorg (aantal trajecten)	Tekorten op exploitatie	3	50	€ 350.000	€ 700.000	€ 262.500
Financiële risico's van verbonden partijen, in casu SW-bedrijf Wedeka	Lagere rijksbijdrage SW als onderdeel sociaal domein	Hogere eigen bijdrage gemeente door hogere exploitatie tekort Wedeka	3	50	€ 200.000	€ 350.000	€ 137.500
Wet Kenbaarheid Publiekrechtelijke Beperkingen	Softwareleverancier heeft de oude applicatie uitgefaseerd, we zitten in een overgangsfase naar de nieuwe applicatie, het wachten is op een afspraak met de leverancier om het te installeren.	Dat de Publiekrechtelijke Beperkingen bij een aan of verkoop niet bekend zijn. Hieruit kunnen schadeclaims ontstaan. Bij Veendam betreft het voornamelijk monumentale panden.	2	25	€ 0	€ 150.000	€ 18.750
Totaal risico's							€ 7.839.257

Conclusie

Op basis van de hiervoor opgenomen gegevens kan het weerstandsvermogen als volgt worden berekend:

De aanwezige weerstandscapaciteit	€ 8.740.000
De benodigde weerstandscapaciteit (de risico's)	€ 7.839.000
Het geraamde weerstandsvermogen 2018	€ 901.000

Geconcludeerd kan worden dat de gemeente Veendam voldoende middelen heeft om alle gesignaleerde risico's incidenteel op te kunnen vangen. Het weerstandsvermogen kan als voldoende worden beoordeeld.

Het weerstandsvermogen is uit te drukken in een ratio, namelijk:

$$\text{Ratio Weerstandsvermogen} = \frac{\text{€ 8.740.000}}{\text{€ 7.839.000}} = 1,12$$

Wanneer de ratio weerstandsvermogen minder dan 1 bedraagt, is een gemeente kwetsbaar. De gemeente beschikt dan niet over voldoende capaciteit om de geïdentificeerde risico's af te dekken. Gedurende korte tijd is dit mogelijk. Er kunnen zich namelijk omstandigheden voordoen, zoals een kortstondig groot project met aanzienlijke risico's die niet ten volle kunnen worden afgedekt. Hierdoor kan de ratio tijdelijk (bijvoorbeeld maximaal één begrotingsjaar) onder de 1 komen.

Ook een weerstandsvermogen van groter dan 1 betekent echter niet dat een gemeente voor 100% is ingedekt tegen alle risico's. Er kunnen zich onvoorziene situaties voordoen waarbij je als gemeente binnen 1 jaar meerdere tegenslagen hebt te verwerken, ook al was de kans daarvoor laag ingeschat.

Het spreekt voor zich dat hoe hoger het weerstandsvermogen is, hoe meer (onvoorziene) tegenvallers opgevangen kunnen worden. Echter, ook een groot weerstandsvermogen is niet altijd ideaal. Wanneer de ratio hoog oploopt kan men zich afvragen of de gemeente dit geld ook niet voor andere doeleinden zou kunnen inzetten, bijvoorbeeld voor de uitvoering van nieuw beleid. Een ratio van 1,0 wordt in termen van risicomanagement overigens gekwalificeerd als "voldoende".

Tabel 3 Beoordelingstabel weerstandsvermogen

	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	$x > 2$	uitstekend
B	$1,4 < x < 2,0$	ruim voldoende
C	$1,0 < x < 1,4$	voldoende
D	$0,8 < x < 1,0$	matig
E	$0,6 < x < 0,8$	onvoldoende ruim
F	$x < 0,6$	ruim onvoldoende

Financiële kengetallen

Onderstaande tabel geeft het overzicht van de kengetallen bij de programmabegroting 2018.

Tabel 4 Financiële kengetallen

	Realisatie 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Netto schuldquote	11,5%	23,6%	19,5%	20,3%	16,4%	13,4%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	4,7%	20,2%	16,3%	17,1%	13,2%	10,2%
Solvabiliteit	51,4%	44,8%	46,2%	46,3%	48,3%	50,1%
Grondexploitatie	20,6%	22,0%	17,5%	14,8%	13,5%	13,6%
Structurele exploitatieruimte	4,7%	7,7%	-0,2%	-0,9%	-0,9%	-1,1%
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddeld jaar er voor	94,8%	92,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Verklaring en beoordeling

Netto schuldquote

Netto schuldquote: het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen

- 0% t/m 100%: normaal
- > 100%: weinig leencapaciteit
- > 130%: zeer hoge schuld

De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

De gemeente Veendam scoort normaal. Dit betekent dat de gemeente Veendam voldoende mogelijkheden heeft tot het opnemen van langlopende geldleningen.

Solvabiliteitsratio

Solvabiliteitsratio: het eigen vermogen als percentage van het vreemd vermogen. Hoe hoger de ratio, hoe groter de weerbaarheid. Normaal is tussen 20% en 70%.

De gemeente Veendam schommelt tussen de 51% en 55% en geeft een normale weerbaarheid aan.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft aan welke structurele ruimte de gemeente heeft om de eigen lasten te dragen. Daarmee wordt de wendbaarheid van de gemeente aangegeven. Een positief percentage geeft een overschot aan en een negatief percentage een tekort.

Grondexploitatie

Grondexploitatie: de waarde van de niet in exploitatie genomen gronden ten opzichte van de totale baten. Hoe lager het percentage, hoe kleiner het risico is voor de financiële positie.

Belastingcapaciteit

Belastingcapaciteit: de belastingdruk van de gemeente uitgedrukt in een percentage ten opzichte van het landelijke gemiddelde. De tarieven 2018 worden in december vastgesteld.